

Universiteit
Leiden
The Netherlands

De redelijkheid en billijkheid en de legitieme portie

Mellema, T.J.

Citation

Mellema, T. J. (2021). De redelijkheid en billijkheid en de legitieme portie. *Tijdschrift Erfrecht*, 2021(6), 100-104. doi:10.5553/TE/187416812021022006003

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3277212>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Artikel

De redelijkheid en billijkheid en de legitieme portie

Prof. mr. T.J. Mellema-Kranenburg*

1 Inleiding

100

De vader van X is overleden. Hij heeft zijn partner tot enig erfgenaam benoemd onder de last van een tweetrapsmaking (hierna: bezwaarde) ten gunste van twee van zijn drie kinderen (hierna: verwachters). Zijn derde kind, X, heeft hij ontferd. X doet een beroep op zijn legitieme portie. Tijdens het leven van de partner is de legitieme niet opeisbaar vanwege de artikel 4:82 BW-clausule. Wanneer de partner overleden is, spreekt X de erfgenaam van de partner aan om zijn legitieme vordering die hij op zijn vader had te innen. Het vermogen van de vader van X is echter terechtgekomen bij de verwachters (erfgenamen onder opschortende voorwaarde), dus de twee andere kinderen van de vader van X die de nalatenschap van vader beneficiair aanvaard hebben. Zij zijn dan ook als erfgenamen van vader aansprakelijk voor de voldoening van de legitieme. De erfgenamen van vader voldoen de legitieme vordering van X met evenredige vermindering met hetgeen nog uit de nalatenschap van vader resteerde conform artikel 4:80 lid 2 van het Burgerlijk Wetboek (BW).

X spreekt voor de restantschuld de erfgenamen van de partner van erflater aan. Hij beroept zich daarbij op de beperkende werking van de redelijkheid en billijkheid als bedoeld in artikel 6:2 lid 2 BW. Uiteraard wijst het hof deze vordering af, wat niet opzienbarend is. Immers, zij zijn niet de erfgenamen van erflater die de tweetrapsmaking heeft ingesteld.

Het oordeel van het hof geeft wel de kern van het onderwerp aan dat ik in deze bijdrage wil bespreken. Het hof oordeelt:

‘4.12 Het beroep van appellant op de beperkende werking van de redelijkheid en billijkheid als bedoeld in artikel 6:2 lid 2 BW gaat niet op. De rechter dient hiervan met terughoudendheid gebruik te maken en daarnaast geldt dat degene die zich hierop beroept voldoende dragende feiten en omstandigheden moet stellen om dit beroep te kunnen laten slagen. Dat heeft appellant niet gedaan. Hij stelt daartoe enkel dat het naar redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar is dat hem een rechtstreekse aanspraak en verhaalsmogelijkheid op de nalatenschap van de partner van erflater wordt ontnomen en dat hij daardoor onevenredig in zijn belangen als legitimaris wordt geschaad. Dat is onvoldoende om de hiervoor genoemde wettelijke regels opzij te zetten.’¹

Wat ik in deze bijdrage aan de orde wil stellen, is of een legitimaris of juist de erfgenamen een beroep kunnen doen op de beperkende of aanvullende werking van de redelijkheid en billijkheid in de verhouding die tussen hen als schuldeiser enerzijds (de legitimaris) en schuldenaar anderzijds (de erfgenamen) bestaat.

* Mw. prof. mr. T.J. Mellema-Kranenburg is notaris bij Verhees Notarissen in Katwijk en hoogleraar aan de Universiteit Leiden.

1 Hof Arnhem-Leeuwarden 16 februari 2021, ECLI:NL:GHARL:2021:1673.

2 Het beroep op de redelijkheid en billijkheid in het algemeen

Artikel 6:2 BW bepaalt dat een schuldeiser en een schuldenaar zich jegens elkaar gedragen overeenkomstig de eisen van redelijkheid en billijkheid. Bij wat die redelijkheid en billijkheid inhouden, moet volgens artikel 3:12 BW rekening worden gehouden met algemeen erkende rechtsbeginselen, in Nederland levende rechtsovertuigingen en de maatschappelijke en persoonlijke belangen, die bij het gegeven geval zijn betrokken (art. 3:12 BW).² Uit deze omschrijving vloeit voort dat de redelijkheid en billijkheid een zogenoemde ‘open norm’ zijn die ingekleurd moet worden door de omstandigheden van het concrete geval. Maar ook door de in Nederland levende rechtsovertuigingen en de maatschappelijke en persoonlijke belangen, wat met zich brengt dat deze open norm anders kan worden ingevuld omdat een maatschappelijke visie is veranderd. Redelijkheid en billijkheid zijn niet uitsluitend gereserveerd voor het regelend recht. Zij kunnen ook inbreuk maken op dwingend-rechtelijke regels. In dat geval zal aan zware eisen moet worden voldaan.³ Dat volgt uiteraard al uit de formulering van artikel 6:2 lid 2 BW: ‘Voor zover dit in de gegeven omstandigheden naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar zou zijn.’

Bovendien zal de inhoud van de dwingende bepaling daarbij een rol spelen. Naarmate redelijkheid en billijkheid meer in de gegeven wettelijke bepaling zijn verdisconteerd, zal men terughoudender moeten zijn.⁴ Dat is het geval indien niet-verdisconteerde bijzondere omstandigheden de toepassing van de wettelijke bepaling zozeer in strijd doen zijn met algemene rechtsbeginselen of (ander) ongeschreven recht dat die toepassing achterwege moet blijven.⁵

Wanneer we het bovenstaande toepassen op de regeling van de legitieme portie lijkt het in beginsel niet onmogelijk met betrekking tot die regeling de aanvullende (art. 6:2 lid 1 BW) dan wel de beperkende werking (art. 6:2 lid 2 BW) toe te passen. Daarbij bedoel ik niet uitsluitend het beroep op, maar ook de bepalingen betreffende de legitieme in artikel 4:63 e.v. BW, bijvoorbeeld betreffende de berekening van de legitimaire massa.

Het criterium daarbij zal zijn: zijn er bijzondere omstandigheden die niet of niet ten volle in de dwingend-rechtelijke regeling zijn verdisconteerd?

3 De redelijkheid en billijkheid van artikel 3:166 lid 3 BW versus de redelijkheid en billijkheid van artikel 6:2 BW

De positie van de legitimaris anno nu, 2021, is een heel andere dan die van de legitimaris vóór 2003. Vóór 2003 had de legitimaris een goederenrechtelijke positie.

Wanneer hij een beroep op zijn legitieme portie deed werd hij erfgenaam en dus deelgenoot in de nalatenschap. Bij de verdeling van de nalatenschap waren derhalve de redelijkheid en billijkheid van artikel 3:166 lid 3 BW van toepassing. Na 2003 kreeg de legitimaris echter een heel andere status. Hij kreeg een verbintenrechtelijke positie doordat de legitieme portie een vordering op de erfgenamen (en soms de begiftigden) van de erflater was. Op de relatie van de schuldeiser versus schuldenaar zijn de verbintenrechtelijke redelijkheid en billijkheid van artikel 6:2 BW van toepassing.

Op zichzelf maakt dat niets uit, want in artikel 3:166 lid 3 BW wordt expliciet verwezen naar artikel 6:2 BW en uit de parlementaire geschiedenis valt ook af te leiden dat de wetgever dezelfde redelijkheid en billijkheid heeft bedoeld.⁶ En toch bestaan er bij een beroep op de redelijkheid en de billijkheid door de legitimaris als deelgenoot of als schuldeiser verschillen. Die verschillen zitten dus niet in het beroep óf op artikel 3:166 lid 3 BW óf op artikel 6:2 BW, maar in de hoedanigheid waarin de legitimaris zich daarop beroept, als deelgenoot of als schuldeiser.

Als deelgenoot-legitimaris participeert de legitimaris in het lot van de boedel, als schuldeiser doet hij dat niet. De waarde van de goederen van de nalatenschap op basis waarvan de legitimaire vordering wordt berekend, wordt vastgesteld op de waarde ten tijde van overlijden van de erflater. Dat betekent dat de legitimaris niet meer ‘meedoet’ aan waardeschommelingen die goederen die tot de legitimaire massa behoren, ondergaan.

Heuff daarentegen stelt in zijn monografie over de legitieme portie⁷ dat bij de waardebepaling ter berekening van de legitieme portie de regels zullen gelden die ook gelden voor de (boedel)gemeenschap (art. 3:166 lid 3 BW), waarbij op de rechtsbetrekkingen tussen de deelgenoten artikel 6:2 BW van overeenkomstige toepassing is verklaard.

Tot zover niets bijzonders. Maar dan:

2 Zie Valk, in: T&C Verbintenissenrecht, art. 6:2 BW, aant. 1; H.N. Schelhaas, Redelijkheid en billijkheid (Mon. BW nr. A5), Deventer: Wolters Kluwer 2017/5.36.1; Vriend, in: GS Verbintenissenrecht, art. 6:2 BW, aant. 3.5.

3 Zie HR 22 juni 2012, ECLI:NL:HR:2012:BW5695, NJ 2012/396 (ABN Amro/X); HR 28 januari 2011, ECLI:NL:HR:2011:BO7122, NJ 2011/167 m.nt. P. van Schilfgaarde (Staalbankiers/Elko).

4 Zie EV 1, Parl. Gesch. Boek 6, p. 72 en 73; Valk, in: T&C Verbintenissenrecht, art. 6:2 BW, aant. 4; HR 18 mei 2018, ECLI:NL:HR:2018:729 (eiser/Allianz).

5 HR 14 april 1989, ECLI:NL:HR:1989:AD5725, NJ 1989/469 (Harmonisatiewet); HR 19 december 2014, ECLI:NL:HR:2014:3679, NJ 2015/344 (Bosetan).

6 Zie Parl. Gesch. Boek 3, p. 579.

7 W. Heuff, De legitieme portie (Mon. BW nr. B20), Deventer: Kluwer 2004/9.2.

‘Dit betekent dat de deelgenoten verplicht zijn zich jegens elkander te gedragen overeenkomstig de eisen van redelijkheid en billijkheid.

Weliswaar is de onterfde erfgenaam geen deelgenoot. Hij participeert niet meer in natura in de boedel, maar wel economisch. De eisen welke voor de verdeling gelden en derhalve de omvang van een erfdeel bepalen, werken ook door naar de bepaling van de omvang van de legitieme.’⁸

Wat stelt Heuff hierboven in het kader van onze probleemstelling? Voor het waarderingsartikel 4:6 BW is het naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar om als peildatum voor de waardering uit te gaan van de datum van overlijden als voor de deelgenoot uitgegaan wordt van de datum van verdeling.

Hij vindt – zo begrijp ik hem – dat het lot van de legitimaris afhankelijk is van het lot van de erfgenaam. Het is daarbij naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar om van andere waarderingsmaatstaven uit te gaan.

Ik voel wel wat voor het standpunt van Heuff.⁹ Ik pleitte bij de vorige recessie, waarin huizen onverkoopbaar (!) waren, ervoor om als peildatum voor de berekening van de legitimaire massa de waarde van het registergoed te stellen op de waarde per datum verdeling met een beroep op de redelijkheid en billijkheid van artikel 6:2 BW.

Thans zitten we in heel ander economisch vaarwater, maar ook nu weer kunnen er enorme waardeschommelingen ontstaan tussen de datum van overlijden en de datum van verdeling.

Wat te denken van de situatie dat op datum overlijden de AEX op 800 staat en op datum verdeling op 750? Gesteld dat de nalatenschap bestaat uit louter beursgenoteerde aandelen. Eén van de kinderen is onterfd en beroept zich op zijn legitieme portie. Voor de berekening van de legitieme portie zal van de 800 punten uitgegaan moeten worden. Zeker: de erfgenamen hebben het hier aan zichzelf te wijten dat ze de aandelen niet onmiddellijk verkocht hebben, maar zo gaat dat soms.

Toch zou ik ook hier willen pleiten voor waarden naar verdelingswaarde. De reden daarvoor is mijns inziens dat de erfgenamen en de legitimarissen elkaars lotgenoot zijn, tegen wil en dank. De ratio van de legitieme portie is nog altijd¹⁰ de gelijke behandeling van de kinderen. Dat betekent dat de kinderen (afstammeling, tevens erfgenaam) binnen de grenzen van de legitieme gelijk behandeld moeten worden. Als dat niet zo is, dienen de redelijkheid en billijkheid corrigerend op te treden.

4 De redelijkheid en billijkheid bij bedrijfsopvolging en legitieme

Zoals uit het voorafgaande al bleek, spelen de redelijkheid en billijkheid een belangrijke rol bij de waardering in het kader van de legitimaire massa. Het is echter niet alleen de peildatum voor de waardering, maar ook de waarderingmethode waar de redelijkheid en de billijkheid een grote invloed kunnen hebben. Het standaardarrest hierbij is dat van de Hoge Raad van 13 februari 2004.¹¹

De casus was klassiek: vader en moeder waren in algehele gemeenschap van goederen gehuwd. Vader overlijdt in 1983, zijn echtgenote is op grond van de huwelijksgoederengemeenschap en het ouderlijke boedelverdelingstestament tot de hele huwelijksgoederengemeenschap gerechtigd, waaronder (de waarde van) het aandeel van vader in de vennootschap onder firma. Het is de bedoeling dat zoon vader uiteindelijk opvolgt. Tussen het overlijden van vader en de opvolging door zoon drijft moeder samen met zoon, zoals dat in de agrarische sector vaker voorkomt, de onderneming. Op basis van het tussen moeder en zoon geldende vennootschapscontract kan zoon alle tot het vennootschapsvermogen behorende goederen overnemen tegen de waardering naar agrarische waarde. Over wat de agrarische waarde exact inhoudt, bestaat in de praktijk discussie, maar in dit geval staat tussen partijen vast dat het begrip agrarische waarde gedefinieerd wordt als de door de financieringsmogelijkheden van de voortzettende vennoot bepaalde waarde waarbij een rendabele voortzetting nog juist haalbaar is, een in de agrarische praktijk en lagere rechtspraak ontwikkeld criterium.

Na het overlijden van moeder doet dochter een beroep op haar legitieme portie en stelt dat haar broer bevoordeeld is door de boerderij tegen deze agrarische waarde (die beneden de marktwaarde ligt) te verkrijgen.

De schending van de legitieme portie van dochter zou hier dus gelegen zijn in de waardering van de agrarische onderneming tegen een waarde die lager is dan de waarde in het economisch verkeer. Daarin acht dochter een gift gelegen. In dit verband wordt ook wel gesproken over de rechtssfeerwaarde:¹² (mede) op grond van de redelijkheid en de billijkheid wordt de waarde bepaald met inachtneming van de rechtssfeer waarin de goederen zich bevinden.

In de procedures die gevoerd worden, gaat het onder andere over de betekenis van het vennootschapscontract en het niet opnemen van een meerwaardeclausule. Maar in het kader van deze bijdrage is vooral van belang dat de Hoge Raad oordeelt dat in de eerste plaats (ook naar

8 Zie ook W. Heuff, Afrekenen in het erfrecht vanuit een ander perspectief, in: Yin-Yang (Van Mourik-bundel), Deventer: W.E.J. Tjeenk Willink 2004, p. 46.

9 Zie mijn bijdrage ‘De invloed van de recessie op de legitieme portie’ in WPNR 2012, afl. 6956 en JERF 2021/73.

10 Zie mijn dissertatie, De legitieme portie, Leiden 1988, p. 20.

11 HR 13 februari 2004, ECLI:NL:HR:2004:AN8172, NJ 2004/153.

12 Zie M.J.A. van Mourik, Het begrip ‘waarde’ in het privaatrecht en enige fiscale wetten, WPNR 1979, afl. 5494 en W. Burgerhart, Bedrijfsopvolging via een personenvennootschap en de legitieme, WPNR 2013, afl. 6971.

het in 1991¹³ geldende recht) de rechtsbetrekkingen tussen deelgenoten in een gemeenschap worden beheerst door maatstaven van redelijkheid en billijkheid, die in het algemeen in de weg staan aan een waardering die voortzetting van een (nog juist lonend) bedrijf onmogelijk maakt.

Hier geeft de Hoge Raad dus aan dat bij de waardering in relatie tot de legitieme portie de redelijkheid en billijkheid een rol spelen. Weliswaar gaat het in deze procedure om de legitieme portie oude stijl (met erfgenamen en deelgenoten), maar zoals uit het in paragraaf 3 gestelde geldt dit (in beginsel) ook voor de legitimaris nieuwe stijl (schuldeiser).¹⁴

Wat kan uit het bovenstaande afgeleid worden? Binnen de regeling van de legitieme gelden dwingende waardeeringsvoorschriften. In artikel 4:6 BW is bepaald dat waardering van de goederen der nalatenschap moet plaatsvinden op het tijdstip onmiddellijk na overlijden. In beginsel is met deze waarde bedoeld de waarde in het economisch verkeer.¹⁵

Uit de rechtspraak, zowel die van de Hoge Raad als die van de lagere rechtspraak, blijkt dat de redelijkheid en de billijkheid (art. 6:2 lid 2 en 3:166 lid 2 BW) een corrigerende werking kunnen hebben.

5 Enkele andere knelpunten met een mogelijke rol voor de redelijkheid en de billijkheid

5.1 De draagplichtregeling van artikel 4:87 lid 1 en 2 BW

In de praktijk vormt de inkortingsvolgorde regelmatig een probleem, met name met betrekking tot de vraag of artikel 4:87 lid 1 of lid 2 BW van toepassing is. Deze vraag speelde onder andere in de casus waarin de rechtbank Midden-Nederland op 12 juli 2016¹⁶ diende te beslissen.

Erfstaatster maakte een testament waarin de volgende erfstelling stond:

‘Indien mijn echtgenoot vóór of gelijktijdig met mij overlijdt, erft mijn dochter de helft van mijn nalatenschap en erven de kinderen van mijn zoon, tezamen en voor gelijke delen, de andere helft van mijn nalatenschap (...).’

De twee kleinkinderen hebben de nalatenschap beneficiair aanvaard en de dochter heeft deze zuiver aanvaard. Zoon heeft een beroep gedaan op zijn legitieme portie.

Wie is draagplichtig voor de legitieme portie van zoon? De kleinkinderen stellen dat de legitieme portie moet worden ingekort naar rato van de erfdelen van de kleinkinderen en dochter (art. 4:87 lid 2 BW). Dochter stelt dat de inkorting uitsluitend ten laste van de kleinkinderen moet geschieden (art. 4:87 lid 1 BW).

De rechtbank stelt dochter in het gelijk. Anders dan hetgeen artikel 4:87 lid 1 BW regelt, erfden de kleinkinderen op grond van een testamentaire bepaling en niet door plaatsvervulling op grond van de wet. In dat geval is, aldus de rechtbank, de wet strikt toegepast, artikel 4:87 lid 2 BW van toepassing.¹⁷

Het is zeer de vraag of dit ook de bedoeling van erfstaatster geweest is. Ik zou eerder denken dat de situatie dat zoon een beroep zou doen op zijn legitieme portie niet voorzien was in het testament. Zou in zo’n geval een beroep op de redelijkheid en billijkheid een kans van slagen hebben? Dat zou in dit geval ertoe leiden dat het in strijd met de redelijkheid en de billijkheid is (naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar) om een beroep op artikel 4:87 lid 2 BW te doen.

Ik vind van niet. Maar waarom wél afwijken bij de waardering in het kader van de legitieme en hier niet? Omdat in casu een andere oplossing mogelijk geweest is, maar (door de notaris?) niet benut is: in de wet was een redelijke oplossing verdisconteerd. Terughoudendheid is hier dus geboden.

5.2 De vervalltermijn van artikel 4:85 BW

Door velen wordt als klemmend ervaren dat het beroep op de legitieme na vijf jaar vervalt.¹⁸ Dit is temeer het geval daar de legitieme een wilsrecht is, een bevoegdheid, waar de legitimaris zelf een beroep op moet doen en waar hij in beginsel niet van op de hoogte wordt gesteld. Is daar geen ruimte om over het hart te strijken en met een beroep op de redelijkheid en de billijkheid de arme legitimaris die een halfjaar te laat is met zijn beroep, nog de mogelijkheid te bieden zijn legitieme in te roepen?

Bij Rensing/Polak,¹⁹ waar het ook om een vervallbedingung, maar dan tussen echtgenoten in huwelijkse voorwaarden, werd het door de Hoge Raad toch ook naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar geacht dat een beroep op een vervallbedingung gedaan? Mijns inziens is dat echter een andere situatie: echtgenoten die een periodiek verrekenbeding in huwelijkse voorwaarden opnemen, staan in een contractuele relatie tegenover elkaar. Zij hebben zelf de spelregels afgesproken. Waar het de legitieme portie betreft zijn er enerzijds erfgenamen, de rechtsofvolgers onder algemene titel, en anderzijds de legitimaris met zijn dwingendrechtelijke aanspraak zoals die door de wetgever is bepaald onder de door de wetgever vastgestelde voorwaarden. Een dergelijke vervalltermijn, die het wezen

13 Dus voor inwerkingtreding van het Nieuw Burgerlijk Wetboek en art. 3:166 lid 3 en 6:2 BW.

14 Na 2004 volgen nog vele uitspraken van lagere rechtspraak, die in dezelfde lijn beslissen. Zie bijvoorbeeld Rb. Haarlem 16 december 2009, ECLI:NL:RBHAA:2009:BK7178.

15 Zie ook Burgerhart, Bedrijfsopvolging via een personenvennootschap en de legitieme.

16 Rb. Midden-Nederland 12 juli 2016, ECLI:NL:RBMNE:2016:3519.

17 Zie Asser/Perrick 4 2017/346 en T.J. Mellema-Kranenburg, Kan door uitleg worden afgeweken van de inkortingsvolgorde van artikel 4:87 BW?, JBN 2017/35.

18 Zie bijvoorbeeld Eindverslag Commissie Erfrecht KNB inzake Boek 4 BW, 2012, p. 20.

19 HR 19 januari 1996, ECLI:NL:HR:1996:ZC1963, NJ 1996/617.

van de legitieme betreft, kan niet door de redelijkheid en de billijkheid opzijgezet worden.

5.3 Onwaardigheid en legitieme portie

Onder omstandigheden is het beroep op de legitieme wel erg wrang. Zo ook in de casus die aan de orde was in het arrest van het gerechtshof Amsterdam van 15 augustus 2002.²⁰

X was onwaardig als erfgenaam in de nalatenschap van zijn vader, die hij had vermoord. Grootmoeder E had X onterfd. X maakte met een beroep op plaatsvervulling aanspraak op de legitieme portie van zijn vader in de nalatenschap van E. Het hof is van oordeel dat de derogerende werking van de redelijkheid en billijkheid onder zeer uitzonderlijke omstandigheden in de weg kan staan aan de uitoefening van het recht zich bij plaatsvervulling op de legitieme te beroepen indien toepassing van de wet een onaanvaardbaar resultaat zou opleveren. Bovendien zou X alleen bij plaatsvervulling erven, omdat hij zijn vader had vermoord. Dit nu acht het hof een naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar rechtsgevolg. Voor deze situatie was in de wet duidelijk geen oplossing verdisconteerd.

6 Een rol voor de maatschappelijke opvatting?²¹

Zoals uit het voorafgaande volgt, ken ik maar een bescheiden rol toe aan de redelijkheid en de billijkheid bij de toepassing van de regels van de legitieme portie.

In paragraaf 2 schreef ik dat de redelijkheid en de billijkheid onder meer moeten worden ingekleurd door de in Nederland levende rechtsovertuigingen en de maatschappelijke en persoonlijke belangen. Uit diverse enquêtes²² die de laatste jaren zijn gehouden, blijkt dat een steeds groter aantal Nederlanders tegen het bestaan van de (ongewijzigde) legitieme portie is. Zou je daaruit kunnen concluderen dat we wat soepeler moeten omgaan met de toepassing van de redelijkheid en de billijkheid, niet alleen aanvullend, maar vooral ook beperkend?

Ik ben daar huiverig voor en meen ook, zo moge uit het bovenstaande blijken, dat de toepassing van de redelijkheid en de billijkheid zo casuïstisch is (waar de norm natuurlijk ook voor bedoeld is) dat ik die conclusie niet wil trekken.

7 Conclusie

Deze bijdrage gaat over de rol van de redelijkheid en de billijkheid bij een beroep op en de toepassing van de legitieme portie. Daarbij heb ik een paar casus besproken waar de redelijkheid en billijkheid spelen of zouden kunnen spelen als correctie op de regels betreffende de legitieme portie.

In beginsel dient terughoudend opgetreden te worden om dwingend recht met de redelijkheid en de billijkheid opzij te zetten, onmogelijk is het echter niet. Daar waar de strikte toepassing van de regels van de legitieme portie tot een maatschappelijk onwenselijke situatie leidt die niet in een rechtsregel is verdisconteerd, moet die regel met een beroep op de redelijkheid en billijkheid buiten spel gezet kunnen worden. En verder? Verder is het wachten op een eventuele aanpassing van de regeling, die in het parlement tot stand gebracht moet worden.

20 Ontleend aan de monografie van Heuff; zie ook T.J. Mellema-Kranenburg, JBN 2003/5.

21 Zie verder over onwaardigheid en redelijkheid en billijkheid de bijdrage van Marije de Vries in dit nummer.

22 Zie voor een overzicht J.L.D.J. Maasland, Een pleidooi voor partijautonomie in het familievermogensrecht, KWEP 2021/1.